

Çelebi Mehmed'in Kızı Selçuk Hatun Vakıfları

The Waqfs of Seljuk Khatun Daughter of Celebi Mehmed

Ahmet GÜNDÜZ*

Öz

Çelebi Sultan Mehmed'in yedi kızından biri olan Selçuk Hatun, uzun bir ömür yaşamış, hayrat ve hasenat sahibi bir kadındır. Ağabeyi II. Murad, yeğeni Fatih ve torun-yeğeni II. Bayezid dönemlerinde temlik edilen köy, mezra, çitlik ve araziler ile Bursa'daki ev, dükkân, bağ ve bahçelerinin tamamını kurduğu vakıflara bağışlamıştır. XV. yüzyılda vakıf kuran birden fazla *Selçuk Hatun* adında kadın bulunduğu için, bunların bir kısmının vakıfları genellikle birbirinden ayırt edilememiştir. Selçuk Hatun hakkında bazı münferit çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, kurmuş olduğu vakıf eserlerinin bazıları *Selçuk binti Mürsel* veya *Selçuk binti Bâyezid*'in eserleri ile karıştırılmıştır. Bu maksatla Selçuk Hatun'un bütün vakıf eserleri ayrı ayrı incelenerek, tahrir defterlerindeki kayıtlar da dikkate alınarak vakfiyesindeki meşrutu doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın kaynakları, ağırlıklı olarak dönemin arşiv malzemesidir. Ayrıca tetkik eserlerden de faydalanılmıştır. Araştırmanın amacı, Selçuk Hatun'un bütün vakıf eserlerini bir bütün halinde ele almaktır. Bir hanedan mensubu kadın vâkifinin Osmanlı vakıf tarihindeki yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakfiye, Selçuk Hatun, Mescid, Türbe, Köprü.

Abstract

Seljuk Khatun, who was one of the seven daughter's of Çelebi Sultan Mehmed, was an owner of charities and good and lived a long life. She donated all the vineyards, gardens, shops, farms, terrains, the house in Bursa and the village which were assigned during the reigns of her brother Murat II., her hephew Fatih (The Conquerer) and her grandnephew Bayezid II. to the charities she had founded. As there were more than one woman named as Seljuk Khatun who founded charities throughout XVth century, some of these charities could not be distinguished. Although some individual studies have been done about Seljuk Khatun, some of the works bounded to the charities which had been founded by her were mixed up with Selçuk binti Mürsel (Mürsel's daughter) or Selçuk binti Bayezid (Bayezid's daughter). Thus all charity works of Seljuk Khatun have been analyzed, the records in the cadastral boks have been taken into account and have been tried to evaluate based on the conditions in the charity. The sources of the study are mainly archieve records of the period. In addition other reviews have been used as well. Moreover, the purpose of the study is to investigate all the charity works of Seljuk Khatun comprehesively. The place and importance of a female donater, who was a member of the dynasty, in the history of Ottoman charities has been a further focus of the study.

Key Words: Charity, Foundation, Seljuk Khatun, Mosque, Tomb, Bridge

Giriş

Vakıf müessesesinin temelinde insanlar arasındaki yardımlaşma ve dayanışma anlayışı yatmaktadır. Verdikleri hizmet ve sağladıkları istihdamla toplumun sosyal ve ekonomik yapısında önemli bir denge sağlayan vakıflar, sosyal, ekonomik, dinî, hukukî ve kültürel yönleriyle insan hayatında etkili olmuşlardır. Bundan dolayıdır ki, geçmişten günümüze kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. İslam devletlerinde özellikle de Selçuklu ve Osmanlılar dönemlerinde vakıf kurumu büyük bir gelişme göstermiştir.

Osmanlılar döneminde başta padişahlar olmak üzere, hanım sultanlar, vezirler, üst düzey devlet görevlileri, büyük servet sahipleri, orta halli veya daha az geliri olan insanlar tarafından kurulan cami, mescid, han, hamam, mektep, kütüphane, bedesten, çeşme, yol, köprü vb. gibi vakıf kurumları ile topluma hizmet edilmiştir.

Vakıf kurucuları arasında önemli oranda kadınların bulunması en az vakıf müessesesi kadar önemlidir. Başta İstanbul olmak üzere, Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde kadınlar tarafından kurulan vakıflar azımsanmayacak nisbette dir. 1600 tarihli İstanbul Evkaf defterindeki verilere göre, İstanbul'da bulunan 3265 vakfın 1330'u kadınlar tarafından kurulmuştur ki nisbet olarak yaklaşık % 41'e tekabül etmektedir (Canatar, 2004, XLIX-LXXVI). Ayrıca, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde mevcut olan vakfiyelerden 1663'ü üzerinde yapılan değerlendirmelerde 499 vakıf kurucusunun kadın olduğu tespit edilmiş olup, oranı %

* Prof.Dr. Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, agunduz@gantep.edu.tr

36'nın üzerindedir. Aynı şekilde, Ayıntâb şehrinde tespit edilen 582 vakıftan 213'ü kadınlar tarafından kurulmuştur. Bunların da oranı % 36'nın üzerindedir (Kıvrım, 2017, s.55-58). Bu örnekler, Osmanlı Devleti'nde kadının ekonomik bakımdan yerini ve topluma yaptığı katkıyı göstermesi açısından son derece dikkat çekicidir.

Vakıf kuran kadınların başında, gelirleri itibariyle daha geniş alanlara hizmet götürme imkânı bulan hanedan mensupları gelmektedir. Bunlardan birisi de Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun'dur. Seksen yıla yakın bir ömür yaşayan Selçuk Hatun, bu süre zarfında edindiği bütün servetini hayır kurumları için harcamıştır. İstanbul, Bursa ve Edirne'de birer mescid kurmuştur. Ayrıca, Bursa'da yaptırdığı köprü ve Kastamonu'da inşa ettirdiği türbe bunlardan birkaçıdır.

Selçuk Hatun

Osmanlı tarihinde birçok Selçuk Hatun kaydı mevcuttur. Bunlar *vakıf* veya *tahrir* defterlerinde; *Selçuk binti Abdullah*, *Selçuk binti Mürsel*, *Selçuk binti Bâyezid*, *Selçuk binti Mehmed* veya sadece *Selçuk Hatun* şeklinde geçmektedir.

Ele aldığımız Selçuk Hatun, Çelebi Sultan Mehmed'in kızı olup, annesi Abdullah kızı Kumru Hatun'dur (VGMA, 608/2:386). 1421 tarihinde vefat eden Çelebi Mehmed'in Murad, Kasım, Ahmed, Yusuf ve Mahmud isimlerinde altı oğlu ile yedi kızı vardı. Kızlarından Selçuk, Hafsa, Sultan, Ayşe ve Hatice hatunların isimleri bilinmekle beraber diğer iki kızının ismi ise henüz tespit edilememiştir (Uzunçarşılı, 1957, s.253).

Selçuk Hatun'un doğumu, babası Çelebi Mehmed'in şehzadeliği ve kardeşleriyle taht mücadelesini sürdürdüğü yıllara tekabül eder. Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber 1407'de doğduğu, doğum yerinin ise Amasya veya Merzifon olduğu tahmin edilmektedir (Tevhid, 1330, s. 957; Uzunçarşılı, 1957, s.254). Çelebi Mehmed, kardeşleriyle olan taht mücadelesinden dolayı Amasya, Bursa ve Rumeli gibi değişik yerlerde ikâmet etmiş nihayet 1413 yılında Edirne'de Osmanlı tahtına oturabilmiştir. Dolayısıyla Selçuk Hatun ancak bu tarihten sonra Edirne sarayında çucukluk yıllarını geçirmeye başlamıştır. Babası öldükten sonra tahta çıkan kardeşi II. Murad'ın ilk yıllarında Bursa'da ikâmet etmiştir. Zira, Selçuk Hatun II. Murad tarafından Bursa'dan gelin çıkarılmıştır (Yakupoglu, 2013, s.37).

II. Murad, 1425 yılında Candaroğlu İsfendiyar Bey'in torunu ve İbrahim Bey'in kızı Hatice Alime Sultanla evlendiği zaman üç kız kardeşinin de düğünlerini yapmıştır. Bunlardan Selçuk Hatun'u, kayınpederi İbrahim Bey'le¹, Sultan Hatun'u İsfendiyar'ın diğer oğlu *Çankırı* sancak beyi Kasım Bey'le ve Hafsa Hatun'u ise veziriazam Çandarlızâde İbrahim Paşa'nın oğlu Mahmud Çelebi ile evlendirmiştir (Uzunçarşılı, 1957, s.255).

Henüz 18 yaşında iken İbrahim Bey'le evlendirilen Selçuk Hatun, Bursa'dan Kastamonu'ya gelin gitmiştir. Zira, kayınbabası İsfendiyar Bey Kastamonu ve Sinop hâkimi idi. İsfendiyar Bey'in bölgedeki idaresi 54 yıl sürmüştür ve 1385 tarihinden itibaren sürdürdüğü hükümdarlığı 1439'da vefat edince son bulmuştur. Ölümü üzerine yerine Selçuk Hatun'un eşi İbrahim Bey hükümdar olmuştur. Ancak, İbrahim Bey'in hükümdarlığı sadece dört yıl sürmüştür, 1443 senesinde ölmesi üzerine yerine büyük oğlu İsmail Bey geçmiştir. Eşinin ölmesi, Selçuk Hatun'un da Kastamonu'dan ayrılmasına yol açmıştır. Gelin olarak geldiği ve 18 yılını geçirdiği Kastamonu'dan ayrılan Selçuk Hatun Bursa'ya yerleşerek ömrünün sonuna kadar hayatını burada sürdürmüştür (Uzunçarşılı, 1957, s.255).

İbrahim Bey'le 18 yıl evli kalan Selçuk Hatun'un bu evlilikten Yusuf Çelebi ve İshak

¹ Ahmed Tevhid, Selçuk Hatun'un Anadolu Beylerbeyi Karaca Paşa ile evlendiğini yazmışsa da bu bilginin doğru olmadığı daha sonra ortaya konulmuştur. Bk. Uzunçarşılı, 1957: 253-254.

Bâlî adlarında iki oğlu ile Hafsa ve Hatice adında iki kızı olmuştur. Bunlardan Yusuf ile Hafsa, Kastamonu'da babalarının sağlığında ölmüş (Uluçay, 2011, s.28) ve Selçuk Hatun'un 1436 tarihinde yaptırmış olduğu türbeye defnedilmişlerdir. Diğer oğlu İshak Bâlî ise annesiyle beraber Bursa'ya gitmiş ve annesinin sağlığında orada vefat etmiştir. Böylece, sadece kızı Hatice Hatun sağ kalmıştır.

Selçuk Hatun, eşi İbrahim Bey'in vefatından sonra 42 sene daha yaşamıştır. M. Çağatay Uluçay, Selçuk Hatun'un Bursa'da ümeradan Mahmut Bey ile evlendiğini ve bu evlilikten Hundi Hatun adlı bir kızlarının doğduğunu yazar (Uluçay, 2011, s.29). Ancak, Necdet Sakaoglu bunun bir rivayetten ibaret olduğunu, Mahmut Çelebi ile evlenenin Selçuk Hatun değil, kardeşi Hafsa Hatun olduğunu, Selçuk Hatun'un ise İbrahim Bey'in ölümünden sonra Anadolu Beylerbeyi Karaca Paşa ile evlendiğini, Karaca Paşa'nın bir yıl sonra şehit olması üzerine çocuklarıyla Bursa'ya döndüğünü iddia eder (Sakaoglu, 2011, s.81). *Çelebi Sultan Mehmed'in kızı Selçuk Hatun kiminle evlendi* başlıklı makalesinde bu konuyu irdeleyen Uzunçarşılı ise, Selçuk Hatun'un sadece İbrahim Bey'le evlendiğini, onun ölümünden sonra Bursa'ya giderek hayatının sonuna kadar burada yaşadığını belirtir (Uzunçarşılı, 1957, s.256).

Osmanlı hanedanının diğer bireylerine kıyasla uzun bir hayat süren Selçuk Hatun, *soy büyüğü* onurunu kazanarak, yeğeni Fatih döneminde "*Bânûyü'l-'azâm*", "*Hala Sultan*", "*Hala Hâtun*" ve II. Bâyezid'in ilk yıllarında ise "*Ulu Hala*" ünvanlarıyla anılmıştır. Bu soy büyüğü, Fatih'in ölümü üzerine, II. Bâyezid ile şehzade Cem Sultan arasındaki saltanat mücadelesinde tarihi bir misyon yüklenmiştir. "Elçi hala" olarak üstlendiği bu misyonla iki kardeşi uzlaştırmaya çalışmıştır (Sakaoglu, 2011, s.81). Bu maksatla, Bursa'yı işgal etmiş olan Cem Sultan tarafından elçi olarak Bayezid'e gönderilmiş ve Rumeli'nin Bayezid'e, Anadolu'nun ise Cem'e kalmasını teklif etmiştir. Fakat, memleket bütünlüğünü parçalayacak olan bu teklif Bâyezid tarafından kabul görmemiş ve Selçuk Hatun sonuç alamadan geri dönmek zorunda kalmıştır (Uzunçarşılı, 1957, s.256).

Kastamonu'dan ayrıldıktan sonra Bursa'ya yerleşen Selçuk Hatun, *İsa Bey Mescidi Mahallesi*'nde bulunan evinde ömrünü tamamlamıştır (VGMA, 608/2, s.386). Ömrünün son yılları hastalıklarla geçmiştir. II. Bayezid padişah olunca, hanedan içerisinde "ulu hala" olarak büyük saygı gören Selçuk Hatun'un sızlayan kemikleri ve dinmeyen ağrılarını tedavi etmesi için dönemin meşhur hekimi Yakut'u Bursa'ya göndermiştir (Karadoğan, 2012, s.215). Ancak, 25 Ekim 1485 tarihinde (15 Şevval 890) vefat etmiş ve *Yeşil Türbe'de* babası Çelebi Mehmed'in ayak ucuna defnedilmiştir (Baykal, 1982, s.205; Uzunçarşılı, 1957, s.256; Uluçay, 2011, s.29). Çinilerle süslü olan sandukasının üzerinde Ayetel-kürsî ve dualar yer almaktadır. Devamında ise "Sultan Gazi Yıldırım Han'ın oğlu Büyük Sultan ve Saygıdeğer Hakan Sultan Mehmed kızı merhume Selçuk Hatun 25 Ekim 1485 tarihinde vefat etti" anlamındaki kabir kitâbesi bulunmaktadır (Yakupoğlu, 2013, s.45).

Selçuk Hatun'un hayatta kalan tek çocuğu olan kızı Hatice Hatun, annesinin sağlığında vezir Koca Mehmed Paşa'nın (Mehmed Ağa) oğlu ve II. Bayezid'in lalası olan Mahmud Çelebi ile evlendirilmiştir. Bu evlilikten Süleyman adlı bir oğlu ile Hundî, Şahzade ve Fatma adlı üç kızı olmuştur. Bunlardan Şahzade Hatun Ekim 1495'te, Hundî Hatun Mart 1500'de vefat etmişlerdir. Diğer kızının ölüm tarihi tespit edilememiştir. Hatice Hatun'un ölüm tarihi ise 1502'dir (Uluçay, 2011, s.29). Oğlu Süleyman Bey'in 1513 ile 1515 yılları arasında vefat ettiği tahmin edilmektedir (Uzunçarşılı, 1957, s.257-259).

Vakıf Eserleri

Selçuk Hatun, ağabeyi II. Murad'ın, yeğeni Fatih'in ve torun-yeğeni II. Bayezid'in temlik ettikleri veya kendisinin satın aldığı Manyas, Ulubad, Karacabey, Kite ve Soğanlık'taki köy, çiftlik ve araziler ile Bursa'daki ev, dükkân, bağ ve bahçelerinin tamamını

Bursa'daki mescidine vakfetmiştir. *Bursa*'daki mescidinin yanı sıra *Tabhana* olarak adlandırılan imareti ile *Bursa*'ya bir saat mesafede Nilüfer Çayı üzerine inşa edilen ve *mihrablı köprü* denilen bir köprüsü de mevcuttur. Ayrıca, *Edirne*'de de *Yeni tophane* mevkiinde bir mescidi ile adına nispet edilen mahallesi ve Kastamonu'da yaptırdığı bir türbesi vardır (Uzunçarşılı, 1957, s.257). Bunlardan başka bir de zaviyesinin olduğu tahrir kayıtlarında görülmektedir.

Bursa Selçuk Hatun Mescidi

Bilindiği üzere, içinde cuma namazı kılınan ve hatibin hutbe okuması için minber bulunan mescidler *câmi*, minberi bulunmayan yani cuma namazı kılınmayan küçük ibadethaneler ise *mescid* olarak anılmaktadır. Ancak zaman içinde birçok mescid, izin alınarak câmiye tahvil edilmiştir. Selçuk Hatun'un yaptırdığı mescidlerin de zamanla câmiye tahvil edildiği görülmektedir.

Selçuk Hatun, Bursa'daki mescidini 1450 yılında yaptırmıştır. Zira, mescidin giriş kapısı üzerindeki kitâbesinde Kasım 1450 (Ramazan ayı sonları 854) yılında Çelebi Sultan Mehmed'in kızı Selçuk Hatun tarafından yaptırıldığı kaydedilmiştir². Mescid, Gökdere üzerindeki Irgandı (Setbaşı) köprüsünün yakınında, Kayan semtinde vâkıfenin ismiyle anılan sokaktadır (Ayverdi, II, 1989, s.331; Başol, 2001, s.135).

Selçuk Hatun 1483 tarihinde düzenlemiş olduğu vakfiye ile bütün gayrimenkulünü Bursa'daki mescidine akar olarak vakfetmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde 608/384/333 numara ile kayıtlı olan bu vakfiyenin Arapça fotokopisi İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından 1957 tarihinde yayınlanmıştır (Uzunçarşılı, 1957). Vakfin mevkufunun yazıldığı bölümdeki kayıtlara göre, Selçuk Hatun'un vakfettiği gayrimenkulü tablo-1'de verildiği gibidir (VGMA, 608/2, s.385-386).

Tablo 1: Bursa Selçuk Hatun Mescidi gelirleri

No	Vakfın Gelir Kaynakları
1	Manyas civarındaki Kayce Köyü
2	Biri Mihaliç civarında, diğeri Manyas Gölü bitişiğinde yer alan ve Çobanyeri diye bilinen iki parça arazi
3	Kayca Köyü civarında bulunan Tafl mezrası olarak bilinen bir parça yer
4	Ulubad civarındaki Sasa Köyü
5	Kite yakınlarındaki Atlaslı Köyü
6	Mihaliç civarında bulunan Çamandra Köyü
7	Bursa zeametinden olan Kılıç Köyü
8	Bursa şehri dışında Soğanlık adıyla bilinen köyde bir mezra
9	Bursa şehri eteğinde, içinde iki oda bulunan, bitişiğinde yer alan değirmen yeri ile beraber Muhtesip Bahçesi adıyla bilinen bahçenin tamamı
10	Şehir eteğinde Hacı İlyas Bahçesi diye bilinen bahçe
11	Bursa eteğinde bir diğer bahçe
12	Soğanlık Köyü'ndeki mezraya, muhtesip bahçesine, Hacı İlyas bahçesine ve diğer bahçeye hizmet eden dört kul
13	Bursa'da Yiğitoğlu Mahallesi'nde 20'si alt katta, 16'sı üst katta olmak üzere toplam 36 odayı, dört helayı, bir avluyu ve bir çeşmeyi ihtiva eden binanın tamamı
14	Hoca Ali Mahallesi'nde bulunan iki boyacı dükkânı
15	Sedbaşı Pazar'ında bulunan kasap ve kelleci dükkanları

² Kitâbe Arapça olup Türkçesi; “*Bu şerefli mescidin yapılmasını padişah oğlu padişah Sultan Bâyezid Gazi oğlu Sultan Mehmed (Allah memleketini dâim, devlet ve şevketini ebedî etsin) kızı Selçuk Hatun 854 H. yılı Ramazan ayında emretti*” şeklindedir. (Baykal,1982, s.127, 197; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, III, 1983, s.158-159).

16	Ulu Cami yakınındaki bir kasap ve bir aşçı dükkânı
17	Selçuk Hatun Mescidi Mahallesi'nde bulunan boyacı dükkânı
18	Selçuk Hatun Mescidi Mahallesi'nde 15 hücreli (odali) bir ev
19	Köseler Mahallesi'ndeki üç dükkân
20	Kanber Çarşısı'nda bir dükkân
21	Timurtaş Mahallesi'nde bir ekmekçi fırını ve bir göz oda
22	Timurtaş Mahallesi'nde bulunan diğer bir oda
23	Başçı Hacı Mescidi Mahallesi'nde bir bakkal ve bir kelleci dükkânı

Vâkıfe bu mevkufun tamamını mescidin mesalihine vakfetmiştir. Buna göre, vakfın tevliyetini hayatta olduğu sürece kendi uhdesine almıştır. Vefatından sonra Hamid Ağa bin Abdullah'a, ondan sonra evlad-ı evladına şart koşmuştur. Hamid Ağa'nın neslinin kesilip tevliyete ehil bir kimsenin bulunmaması durumunda memleketin emirine bırakılması şart kılınmıştır. Vakıf işlerine nezaret edip varidatı tahsil etme ve masraflarına harcama görevini azatlı kölesi Mahmud Ağa bin Abdullah'a, ondan sonra nesline, neslinin kesilmesi durumunda memleketin emirine şart koşmuştur. Ayrıca, kızı Hadice binti İbrahim Bey için vakfın gelirinden günlük 15 dirhem tahsis ederek, vakfın mütevellisi ve nazırı karar alırken, kızı sağ oldukça onunla müşavere halinde olmaları koyduğu şartlar cümlesindedir. Vakfın müteveli kâtipliğine ise hür İsmail bin Abdullah tayin edilmiştir (VGMA, 608/2, s.386).

Vakfiyeye göre vakıf idaresinde ve diğer işlerde görevli olanlara verilmesi şart koşulan gelir miktarları şöyledir; mescid imâmına günlük dört dirhem, müezzine iki dirhem, kayyumuna bir buçuk dirhem, çerağ yağı için aylık 12 dirhem, vakıf suların mecralarının bakım ve onarımını yapanlara aylık 15 dirhem tahsis edilmiştir.

Selçuk Hatun, mescidinde her gün 14 cüz okunmasını da şart koşarak bu iş için tahsisatta bulunmuştur. Buna göre her gün kendisi için 10 cüz, annesi Kumru Hatun için bir cüz, oğulları merhum Yusuf Çelebi ve İshak Bâlî ile müteveffa kızı Hafsa Hatun için birer cüz okunacaktır. Her cüz için günlük birer dirhem verilecektir. Ayrıca, vâkıfenin mescidinde va'z ve nasihat eden kişiye günlük iki dirhem tahsisat ayrıldığı gibi, mescidin imam ve müezzine, cihetlerinden ayrı olarak, her gün birer cüz vazifesi verilecektir. Şehir hakimine ise her gün bir dirhem ve her sene üç ölçek buğday tahsis edilmiştir.

Diğer taraftan, evkafının tamir ve onarımına harcanması için Bursa şehrinde, Geredelioğlu Köprüsü adıyla bilinen köprü civarındaki bir kelleci dükkânı, bir kassap dükkânı, bir papuççu dükkânı ve altı hücrenin (oda) tamamını vakfetmiştir.

Vakfiyesindeki kayıtlara göre Bursa Selçuk Hatun Mescidi tek kubbeli olarak inşa edilmiştir. Asıl ibadet alanı ve kuzey yönündeki üç bölümlü son cemaat yeri olmak üzere iki kısımdan meydana gelmektedir. Tek kubbeli ibadet alanı kare bir plana sahiptir. Bu kare alanın üstünü örten kubbe, dıştan sekizgen kasnaklı ve üstten kurşunla kaplıdır (Türkiye'de Vakıf Abideler, III, 1983: 160). Ayrıca, mescid avlusunun batısında dışarıda, sokağa cepheli köşede yan yana duran büyük kemerli iki çeşmesi vardır. Bu çeşmelerden birisi günümüze ulaşmamıştır (Baykal, 1982, s.128).

Bursa'da yaşanan felâket ve yangınlardan mescid de zarar görmüş ve farklı tarihlerde tadil edilmiştir. Nitekim, 1568 senesinde müteveli Bostan Bey mescidin tadilatı için gerekli olan 23.135 akçeyi tamamlayamadığından, 12.744 akçelik borç talebinde bulunmuş ve bu talebi tescil ve tasdik edilmiştir (Ayverdi, II, 1989, s.332). Celali isyanları sırasında 1616 tarihinde mescid ve minaresi büyük oranda yandığından 100.300 akçe harcanarak yeniden ibadete açılmıştır (Kepecioğlu, IV, 2010, s.90-91; Korkmaz, 1997, s.72-73). 1760 yılı temmuz ayında meydana gelen kuvvetli fırtınadan dolayı kubbenin bütün kurşunlarının dökülmesi ve

minare külâhının düşmesi üzerine 17.853 akçe harcanarak yeniden tamir edilmiştir (Kepecioğlu, IV, 2010, s.91).

1950'li yıllara gelindiğinde sadece bir ahşap revakı kalmış, buna karşın caminin duvarları ve kubbesi ise sağlam bir halde ayakta durmuştur. Selçuk Hatun Camii'nin revakı 1966 yılında Eski Eserleri Sevenler Kurumu tarafından yenilenmiş ve genel bir onarımdan geçirilmiştir. Bir yıl sonra da caminin batı tarafındaki çeşmeleri restore edilmiştir (Korkmaz, 1997, s.72).

Edirne Selçuk Hatun Mescidi

Selçuk Hatun, kendi ismi ile anılan mahallesi, mescidi ve odaları ile birlikte Edirne'nin imar ve iskânına katkıda bulunmuştur. Gökbilgin *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livası* adlı çalışmasında Edirne'nin imar ve iskânında hizmet ve emeği geçenler arasında Selçuk Hatun'u da zikretmektedir (Gökbilgin, 2007, s.36).

Gökbilgin, çalışmasının bir yerinde; “*Sevindik Fakih mahallesindeki mescide Selçuk Hatun adlı bir kadın, 864 tarihli vakfiye ile ev, oda ve dükkânlar vakfeylemiştir*”, açıklamasını yaparken, diğer bir yerinde ise II. Bâyezid'in kızı Selçuk Hatun'un Drama ve Serez'deki vakıflarına değinmiştir. Ayrıca, 1070 numaralı tahrir defterinde Selçuk Hatun'un Edirne'deki mescidinin vakıf kayıtlarını 608 numaralı dipnotunda vermiş ve devamında bu Selçuk Hatun'ların aynı kişiler olup olmadığı hakkında bir karara varamadığını belirtmiştir (Gökbilgin, 2007, s.36, 352, 388).

Oysaki, Edirne'de iki adet *Selçuk Hatun Mescidi* bulunmaktadır. Birisi Sevindik Fakih Mahallesi'nde Kâdirhâne karşısında bulunan mescid olup, Mürsel kızı Selçuk Hatun tarafından yaptırılmıştır. Diğeri ise Arpakârbân'da, Sanayi Kışlası civarında Selçuk Hatun mahallesinde bulunan mesciddir. Bu ise Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun tarafından inşa ettirilmiştir (Ahmed Bâdi, 2014, s.122, 149; Tosyavî-zâde, 1999, s.129).

Sevindik Fakih mahallesinde bulunan Selçuk Hatun mescidi bâniyesinin Selçuk binti Mürsel olduğu kitâbesinde kayıtlıdır. Zira, mescidin inşa kitâbesinde kayıtlı olan; “*Kim Allah için bir mescid inşa ederse, Allah da (ona) cennette bir ev yapar. Bu mescidi, 860 yılında, Mürsel kızı Selçuk Hatun -Allah rahmet eylesin- yaptırdı*” şeklindeki metin hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde konuya açıklık getirmektedir (Bayrakal, 1998, s.40; Özer, 2007, s.16). Dolayısıyla, Selçuk Hatun mahallesinde bulunan mescid'in bâniyesi ise, mahalleye ismi verilen Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun'dur. II. Bayezid'in kızı Selçuk Hatun ise emlâkini Serez'de yaptırdığı medrese ile Bursa'daki mescid ve çeşmelerine vakfetmiştir (BOA, TD 167, s.36, 43). Ayrıca, İstanbul'da bir mescit yaptıran ve Medine'deki fakirlere bazı akarlar vakfeden II. Bâyezid'in kızı Selçuk Hatun'un Edirne'de mescidi bulunmamaktadır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan 1070 numaralı tapu tahrir defterindeki kayıtlara göre,³ *Sevindik Fakih Mahallesi*'nde bulunan Selçuk Hatun (binti Mürsel) mescidinin evâsıt-ı muharrem 864 (11 Kasım 1459) tarihli bir vakfiyesi bulunmaktadır. Aynı kayıtlara göre bu mescid aslında *Yahya ve Hüsnü* adlı demirciler tarafından inşa edilmiş, ancak daha sonra harab olması üzerine, Selçuk Hatun tarafından yenilenerek bazı mevkuftahsis edilmiştir (BOA, TD 1070, s.177). Buna göre, vakfedilen birçok hücre (oda), zemin, dükkân, hane gibi gelir kaynaklarından elde edilen gelirlerin mescid için harcanması şart koşulmuştur (Ek:1).

Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hatun'un Edirne'nin Yeni Tophane semtinde Selçuk Hatun mahallesinde bulunan mescidi 1451 tarihinde inşa edilmiştir (Ayverdi, III, 1989, s.215). Mescid için birçok akar vakfedilmiş olup, dökümü tablo-2'de verildiği gibidir (BOA,

³ Defterin tertip tarihi kesin olarak bilinmemektedir. II. Selim döneminde düzenlendiği tahmin edilmektedir.

TD 1070, s.420-421) (Ek:2).

Tablo 2: Edirne Selçuk Hatun Mescidi gelirleri

No	Vakfın Gelir Kaynakları
1	Suleha, ‘ulema ve fukaranın oturması için Mescid yakınında bulunan 19 adet oda
2	Köprü Kapısı civarında yıllık hâsılatı 72 akçe olan bir Bozahâne
3	Yıldırım Han İmarat’i önünde yıllık geliri 1050 akçe olan bir Başhâne
4	Yelibergos Mahallesi’nde yıllık geliri 848 akçe olan sekiz adet oda ve altı adet dükkân
5	Yahşi Fakih Mahallesi’ndeki evlerin 4/96 hissesinin yıllık 168 akçelik geliri
6	Cami-i Atık yakınlarında bulunan ve yıllık geliri 396 akçe olan bir dükkân mukataası
7	Filibi’de yıllık geliri 5393 akçe olan bir Kervansaray
8	Vâkıfenin türbesinde tilâvet-i kur’an için, Bursa’da Cemâlin Mahallesi’nde 1 Kârhâne ve Sabuncular Mahallesi’nde mukataaya verilen bir miktar yerin yıllık geliri olan 300 akçe

Vâkıfenin şartına göre, bu gelirler öncelikle mescidin masrafları ve tamirâtı için harcanacaktır. Gelirin 15 sehimden 1 sehimi cihet-i tevliyet için ayrılacaktır. Cüzhanlar sabah vaktinde toplanarak mescidde tilâvet okuyacaklardır. Mescid’in tevliyeti kendisinden sonra Süleyman Paşa’ya⁴, ondan sonra evladına ve evladı evladına, evlatlarının nesli son bulduktan sonra kadı’nın seçtiği kişiye geçecektir.

Vakfiye gereğince mescidde görevli olan imam, müezzin, cüzhân, ser mahfil ve kayyum için günlük olarak muayyen miktarda ücret tahsis edilmiştir. Ayrıca Yıldırım Han imareti önünde bulunan mescidin imam ve müezzinine de cihet tevcih edilmiştir.

Mescid, daha sonraları İbrahim Halife tarafından ilave edilen minberle câmiye tahvil edilmiş ve 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi sırasında harap olup yıkılmıştır. Ancak, Selçuk Hatun mahallesi 1920’li yıllara kadar aynı isimle anılmaya devam etmiştir. Sonraki yıllarda ise *İsmail Ağa* ve *Mezit Bey* mahalleleri ile *Mezit Bey Mahallesi* adı altında birleştirilmiştir (Korkmaz, 1997, s.78).

İstanbul Selçuk Hatun Mescidi

Selçuk Hatun, Bursa ve Edirne’den başka İstanbul’da da bir mescid inşa ettirmiştir. Ayrıca, mescidin yer aldığı mahalle de *Selçuk Sultan Mescidi Mahallesi* olarak adlandırılmıştır. Mahalle 1934 yılına kadar aynı isimle devam etmiş, bu tarihte *Molla Sefer Mahallesi*’ne dahil edilmiştir (Ayvansaraylı, 1987, s.207).

Aksaray’dan Top Kapısı’na giden eski yol üzerinde inşa edilen mescidin inşa tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, Fatih döneminde yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Mescid’in dört duvarı kârgir ve çatısı ahşaptan yapılmıştır. Ayrıca, kalın gövdeli bir minaresi mevcuttur (Öz, I-II, 1997, s.17).

Mescid’in mevkufu ile ilgili tahrir defterlerinde herhangi bir kayda rastlanmadığı gibi vakfiyesi hakkında da bir belgeye ulaşılamamıştır.

XVII. yüzyılda çıkan bir yangın neticesinde yandığından Kızlarağası Abbas Ağa tarafından yeniden bina edilerek minber konmuştur. Böylece camiye tahvil edilmiş ve *Abbas Ağa Câmii* olarak adlandırılmıştır (Ayvansarâyî, 2001, s.208-209). Kızlar Ağası Abbas Ağa, selâtin vakıflarının nâzırı olması hasebiyle, bir hanedan üyesinin yaptırdığı bu mescidi Ayasofya vakfı hesabına tamir ettirmiş ve mescide ait müstakil vakıfları da Ayasofya vakfına dahil etmiştir (Ayverdi, III, 1989, s.497).

⁴ *Boa*, TD, 1070, s. 421’DE “Tevliyet kendüden sonra oğlu Süleyman Paşa’ya” kaydı yer almaktadır. Süleyman Bey, Selçuk Hatun’un oğlu değil, kızı Hatice’den olan torunudur.

1956 yılında caddenin genişletilmesi esnasında tamamen yıkılmıştır 1964'te Anıtlar Derneği tarafından Millet Caddesi'nde kubbeli olarak yeniden inşa edilmiştir. Mimarı Ali Saim Ülgen'dir (Ayverdi, III, 1989, s.497; Korkmaz, 1997, s.77).

Bursa Selçuk Hatun Zaviyesi

Tahrir defterlerindeki kayıtlara göre, Selçuk Hatun'un bir zaviyesi de bulunmaktadır. Zira, bu defterlerde geçen “*Evkâf-ı nahiye-i Burusa. Karye-i Atlaslu tabi-i Kite. Karye-i mezkûrî seyyidü'l-hevâtin Selçuk Hatun satun alub Burusa'da olan Mescidine ve Zevayasına ve köprülerine vakf itmiş*” (BOA, TD 453: 1-b, 17-b) ve “*Evkâf-ı selâtin ki der kaza-i Kite. Vakf-ı Mescid ve Zaviye ve Köprü-yi Selçuk Hatun*” (BOA, TD 166, s.135, 140) şeklindeki ifadeler buna delalet etmektedir. Ancak, bu kayıtlar dışında zaviye hakkında başka da bilgimiz yoktur.

Diğer yandan, 1483 tarihli vakfiyesinden öğrendiğimize göre, Selçuk Hatun vakıf akarından Emir Seyyid Buhari Külliyesi civarında bulunan *Hacı Halife Zaviyesi*'ndeki salih fakirlere günlük beş dirhem tahsis etmiştir (VGMA, 608/2, s.386). Bahsi geçen Hacı Halife, Bursa'daki Zeyniyye tarikatının şeyhlerindedir. Asıl adı Şeyh Abdullah Efendi olmasına rağmen, *Hacı Halife* olarak meşhur olmuştur (Tek, 2004, s.224). Doğum tarihi bilinmemektedir. 1489 tarihinde ölmüştür. Aslen Kastamonu'lu bir aileye mensuptur. Daha sonraları Bursa'ya yerleşmiştir. Ailesinin veya kendisinin Bursa'ya ne zaman gidip yerleştikleri hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Akkuş, 1996, s.476).

Görüleceği üzere Hacı Halife, Selçuk Hatun'un çağdaşıdır. Aslen Kastamonu'lu olması, daha sonraları Bursa'ya yerleşmesi ve Selçuk Hatun'dan dört sene sonra vefat etmiş olması bize Selçuk Hatun'la tanıştıkları ihtimalinin kuvvetli olduğunu düşündürmektedir. Bu bilgiler çerçevesinde bakıldığında, tahrir defterlerinde bahsi geçen zaviyenin Selçuk Hatun tarafında kurulan bir zaviye olmayıp, vakıf akarından günlük beş dirhem tevcih ettiği Hacı Halife Zaviyesi olduğu düşünülebilir.

Bursa Selçuk Hatun İmaretı

İmaretler, hayırsever kişilerin fakirlere ve medrese talebelerine sıcak yiyecek dağıtmak amacıyla kurdukları hayır müesseseleridir. Selçuk Hatun, Bursa'da İsa Bey Mescidi Mahallesinde bulunan, ön tarafı sofalı tabhane tabir edilen büyük bir oda ve bu sofaya bitişik küçük bir oda, üç hücre (oda), ahır, hela ve bir çeşmeden oluşan evini fâkir ve miskinler için vakf etmiştir. İmaretin tüm masrafları vakıf gelirlerinden karşılanmıştır. Vâkıfe bu imarete, her gün bir defa yemek pişirilip, fakir ve muhtaçlara yedirilmesi şartını koymuştur.

Vakfiyedeki şuruta göre, günlük olarak et için 15 ve buğday için ise 12 dirhem ayrılmıştır. Ayrıca, fukaranın oturması için adı geçen evdeki hasır vb. sergi için yıllık 100 dirhem, imarete yakılacak olan çerağ yağına her gün bir dirhem, bevvasına her gün iki dirhem, şeyhine her gün üç dirhem tahsis etmiştir. İmaretin şeyhliğine hür kölelerden Hacı Şirmerd bin Abdullah getirilmiştir. Sonraki süreçte de vâkıfenin azadlı kölelerinin çocuklarına verilmesi şart koşulmuştur. Bütün bu harcamaların ise kâtip ve nazırın yardımıyla vakfın mütevellisi olan kişi tarafından yapılması esası getirilmiştir.

Bursa Mihrablı Köprü

Selçuk Hatun'un hayır eserlerinden birisi de Bursa'dan Karacabey'e giden yol güzergâhında Nilüfer Çayı üzerinde inşa ettirdiği *mihrablı* köprüdür. Bursa'yı batıya bağlayan yol üzerinde bulunması köprünün önemini arttırmıştır.

Köprünün müzeye kaldırılmış olan kitabesinde; “*Bu köprü, Osman oğlu Orhan oğlu Bayezid oğlu Mehmed'in kızı, kadınların sultanı, melikelerin melikesi, iyilikleri son dereceye ulaşmış olan Selçuk Hatun'un emri ile kuruldu. Allah iffet ve ismetini devam ettirsin*” kaydı

mevcut olup, yapılış tarihi olarak 1465 senesi verilmiştir (Korkmaz, 1997, s.74-75).

Zaman içerisinde tahrip olmasından dolayı çeşitli onarımlardan geçirilmiştir. Orta ayaklarının yıkılması üzerine yerine ahşaptan yenileri yapılmıştır. Daha sonra, 1762 tarihinde ahşaptan yapılan kısımlar iki kez tamir edilmiş ve 12.000 akçe harcanmıştır. Köprü'nün tadilatı için 1776 yılında 731 kuruş ve 1847 tarihinde ise 11.800 kuruş harcanmıştır (Kepecioğlu, III, 2010, s.339).

Devlet Su İşleri Müdürlüğü'nün 1935'te Karacabey yolu ve Nilüfer kanalını düzenleme çalışmaları sırasında Mihrablı Köprü'nün ahşap kısmı kaldırılmış ve sadece batı ucunu oluşturan dört-beş göz kârgir kısmı kalmıştır (Korkmaz, 1997, s.74-75).

Kastamonu Sultan Hatun Türbesi

Türbe, Kastamonu'nun Kırkçeşme Mahallesi'ndeki Selçuk Sokağı'nda, *Serçeoğlu Camii* civarında bir bahçede bulunmaktadır. 1436 (840) tarihinde Selçuk Hatun tarafından yapılmıştır. Selçuk Hatun hükümdar ailesinden olduğu için kitâbesinde *Sultan Hatun* olarak kaydedilmiştir (Uzunçarşılı, 1957, s.255).

Kare planlı olan türbede, Selçuk Hatun'un İbrahim Bey'den olan ve 1441 Eylül ayında vefat eden oğlu Emir Yusuf ile 1442 Mayıs ayında vefat eden kızı Hafsa Hatun'un merkadleri bulunmaktadır. Ayrıca, İbrahim Bey'in 1428 Kasım'ında vefat eden oğlu Orhan, 1436'da vefat eden kızı Paşa Melek ile çocuklarına ait olmayan birkaç kabir daha mevcuttur (Uzunçarşılı, 1957, s.256).

Bina moloz taşından harçla yapılmış olup basık kubbeli, üç pencere, bir kapılı ve dört duvardan oluşmaktadır. Duvarları ve kubbesi zaman zaman tamir görmüş, fakat kapı ve üzerindeki kitâbe ilk şekliyle muhafaza edilmiştir (Yılmaz, 2000, s.72).

Tahrir kayıtlarından öğrendiğimize göre, Selçuk Hatun türbe için Kastamonu'ya bağlı *Alpagut* köyünde bir değirmenin hâsılatını vakfetmiştir. Bu hâsılatın bir kısmı oğlu Yusuf Çelebi'nin ruhuna kıraat-ı cüz okunması için ayrılmıştır (BOA, TD 438, s.602). II. Bayezid devrine ait olan *Kastamonu ve Sinob Evkaflı Tahrir Defteri*'ndeki kayıtlara nazaran, değirmenden elde edilen gelirin diğer kısmı ise türbenin meremmetine sarf olunacak, artan olursa muhafıza taksim olunacaktır. Vakfın mütevellisi olarak Şeyh Abid Çelebi tayin edilmiş ve bahsi geçen tevliyet vakf-ı evlad nasb edilmiştir⁵. Ayrıca, Kastamonu'nun Devrekâni nahiyesine bağlı Şirin adlı köyün yanında bulunan ve Halil Yeri diye adlandırılan yerin geliri Selçuk Hatun'un oğlu Yusuf Çelebi'nin ruhuna cüz okunması için vakfedilmiştir (BOA, TD 456, s.92) (Ek:3).

Tahrir Kayıtlarında Geçen Bazı Akarın Durumu

Selçuk Hatun'un Bursa'daki mescid, zaviye ve köprüsü için vakfettiği birtakım akarı hakkında tahrir defterlerinde bazı bilgiler edinmekteyiz. Buna göre, 1486 tarihli tapu tahrir defterindeki kayıtlara nazaran, Bursa'da bulunan *Ağca Hamam* mezarı önünde yer alan bir çiftlik Selçuk Hatun tarafından Hüseyin Bey adlı bir kişiden satın alınmıştır. Bu çiftliğin içinde yer aldığı Ağca Hamam mezarı Gazi Murad Hüdavendigâr'ın Bursa'da inşa ettirdiği kaplıca imaretinin vakıflarından olduğu için Selçuk Hatun bu imarete yıllık 200 akça mukataa bedeli ödemektedir (BOA, TD 23, s.45).

Bölgenin tahriri sırasında, il yazıcısı Ağca Hamam mezarını Selçuk Hatun'un Bursa'daki mescidine vakıf olarak kaydetmiş, akabinde ise "timara emr olundu" kaydını

⁵ "Der-karye-i Alpagut, tâbi-i Kozyaka, Selçuk Hâtûn merhûme, oğlu Yusuf Çelebi merhumun türbesine bir değirmen vakf idüb Şeyh Âbid Çelebi(yi) mütevellî nasb idüb tevliyet-i mezkûr vakf-ı evlâd imiş. Ol zamandan beru ilâ yevminâ hâzâ vech-i meşrûh üzere vakfiyet üzere tasarrûf oluna gelüb meremmet-i türbe-i mezkûra sarf olunur. Fazla gelen muhâfıza taksim olunur" (Kuruca, 1995, s.225).

düşmüştür. Bu derkenara istinaden bahsi geçen mezra timar olarak tevcih edilmiştir. Selçuk Hatun'un vefatından sonra Gazi Hüdavendigâr'ın Bursa'daki kaplıca imaretinin mütevellisi olan Defterdar Osman Çelebi, Ağca Hamam mezrasını boş (hali) bulup, talip olanlara mukataa oluşturup vakıf için tapularını almıştır. Daha sonraki süreçte gelen mütevelliler de adı geçen mezranın mukataasını vakıf için zapt etmişlerdir (Ek:4).

Selçuk Hatun'un, Bursa'daki vakıfları içerisinde yer alan Kite Nahiyesi'ne bağlı Atlaslı Köyü'nü satın alarak vakfettiğini Kanuni dönemine ait olan 453 numaralı tahrir defterinden öğrenmekteyiz. Vakıf köyleri arasında yer alan Mihaliç'e bağlı Kılıç Köyü ise, padişah tarafından Selçuk Hatun'un Kastamonu ve diğer yerlerde olan mülklerine bedel edilerek temlik edilmiştir. Mülkiyet üzere tasarruf ettiği bu köyü daha sonra vakfetmiştir. Kılıç Köyü Selçuk Hatun'a temlik edilmeden önce Defterdar Kasım Bey tarafından timar olarak tasarruf edilmektedir (BOA, TD 453, s.17-18, 26) (Ek: s.5-6).

Diğer yandan, 1530 tarihli tahrir defterine göre, Selçuk Hatun'un vakfettiği köyler arasında bulunan Kite Kazası'na tabi *Atlaslı Köyü*'nün yıllık 3000 akça, Mihaliç Kazası'na bağlı Kılıç Köyü'nün ise 2700 akça hasılı mevcuttur (BOA, TD 166, s.140, 156; Özkılınç-Coşkun vd., 1995, s.14, 156) (Ek: 7).

Sonuç

Osmanlı hanedanının bir üyesi olan Selçuk Hatun, babası Çelebi Mehmed de dahil olmak üzere dört padişah görmüştür. Bundan dolayı soy büyüğü olarak büyük itibara ve hatırı sayılır bir nüfuza kavuşmuştur. Bu nüfuzunu devlet işlerine müdahale etme yönünde kullanmaya tevessül etmemiş, tam tersine yaşanan olumsuzluklar karşısında arabuluculuk ederek siyasi istikrara katkı sağlamanın gayreti içerisinde olmuştur. Bu noktada II. Bayezid ile Cem Sultan arasında yaşanan mücadelede elçilik yaparak iki şehzadeyi uzlaştırmaya çalışmıştır.

İsfendiyar Bey'in oğlu İbrahim Bey'le 1425 yılında evlenerek Kastamonu'ya yerleşen Selçuk Hatun'un bu evlilikten dört çocuğu doğmuştur. Ancak kendisi hayatta iken üç çocuğunu kaybetmiştir. Selçuk Hatun'un ömründe en acılı dönemin 1441-1443 yılları arası olduğu söylenebilir. Çünkü oğlu Emir Yusuf 1441'de, kızı Hafsa Hatun 1442'de ve eşi İbrahim Bey 1443'te birer yıl ara ile vefat etmişlerdir. Aile bireylerinin yarısını üç sene içerisinde kaybeden Selçuk Hatun, Kastamonu'yu terk ederek Bursa'ya yerleşmiş ve ömrünün sonuna kadar burada yaşamıştır.

Bursa'da hayır hasenat işlerine ağırlık vermiş ve birçok vakıf eser inşa ettirmiştir. II. Murad, II. Mehmed ve II. Bayezid dönemlerinde temlik edilen pek çok arazi, bağ, bahçe ve çiftlik ile satın aldığı gayrimenkullerini hayır kurumları için sarf etmiştir. 1450'de Bursa'da, 1451'de Edirne'de, Fatih döneminde İstanbul'da yaptırdığı mescidler ile Bursa'daki mihrablı köprüye önemli gelirler vakfettiği gibi, ölümünden iki sene önce de bütün varlığını Bursa'daki mescid ve imaretine vakfetmiştir.

Vakfiyesine göre, Bursa'da bulunan Hacı Halife Zaviyesi'nde oturan salih fakirlere günlük beş dirhem vakfetmiştir. Ayrıca, Bursa'nın İsa Bey Mescidi mahallesinde bulunan büyük bir evini imaret olarak vakfederek, her gün bir defa yemek pişirilip fakir ve muhtaç insanlara dağıtılmasını sağlamıştır.

Selçuk Hatun'un en dikkat çekici uygulamalarından birisi de vakıf akarları içerisinde yer alan *muhtesip bahçesi* ve *Hacı İlyas bahçesi* diye bilinen iki bahçe ile Soğanlık köyü mezrasına her sene çeşitli meyve ağaçlarından olmak üzere yüz adet fidanın dikilmesini şart koşmuş olmasıdır. İslam inancına göre, bir ağaçtan insanlar, hayvanlar veya kuşlar istifade ederse, o ağacı diken için sadaka olur anlayışı vardır. Selçuk Hatun'un bu inanç çerçevesinde ağaç dikilmesini şart koştuğu veya vakıf olan bu bahçelerin ve mezranın gelirlerini arttırarak

vakıf hizmetleri için kullanılmasını amaç edinmiş olduğu düşünülebilir.

Selçuk Hatun'un vakfı, aynı zamanda yarı ailevi vakıf kategorisine de girmektedir. Nitekim, tahsis ettiği gelirlerle aile üyelerinden birçoğunun, vakfından faydalanmasını sağladığı gibi, azatlı kölelerini de bu vakıf şartlarından ayrı tutmayarak onlara da hayatları boyunca maaş bağlamıştır. Vakfiye şartlarına göre, kızı Hatice Hatuna vakfin gelirlerinden her sene 5400 akçe, torunu Hundi Hatun'a 720 akçe verilecek, vefatlarından sonra ise bu gelir oğullarına geçerek devam edecekti. Vakıf kurucu kendi ailesinden başka, azatlılarına da her ay belli bir miktarda gelir tahsis etmişti.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Tapu Tahrir Defterleri (TD):TD 23; TD 166; TD 438.
Evkaf Defterleri: TD 453; TD 456; TD 1070.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Vakfiyeler: 608/384/333.

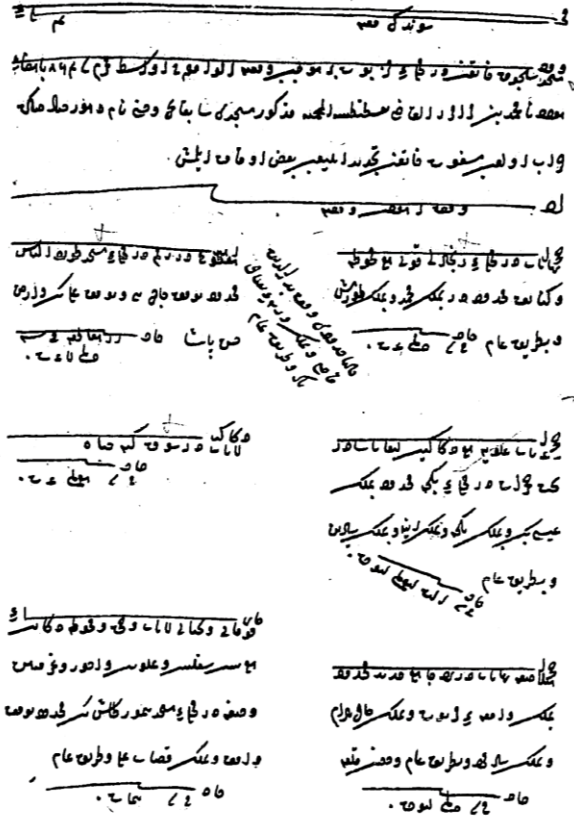
Araştırma ve İnceleme Eserler

- Akkuş, M. (1996). "Hacı Halife, Şeyh", *DİA*, c. XIV.
- Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Alî Satı' Efendi, Süleymân Besim Efendi (2001). *Hadikatü'l Cevâmi' (İstanbul câmileri ve diğer dinî-sivil mi'marî yapılar)* (haz. Ahmet Nezh Galitekin), İşaret Yayınları, İstanbul.
- Ayvansaraylı, Hafız Hüseyin (1987). *Camilerimiz ansiklopedisi, Hadikatü'l-Cevami'*, (Açıklama ve ilâveleriyle yayına hazırlayan: İhsan Erzi), İstanbul.
- Ayverdi, E. H. (1989). *Osmanlı mi'mârisinde fâatih devri*, c. III, Damla Ofset, İstanbul.
- . *Osmanlı mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad devri*, c. II, Damla Ofset, İstanbul.
- Bâdî, Ahmed Efendi (2014). *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, (haz. Adıgüzel, Niyazi-Raşit Gündoğdu), Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Başol, S. (2001). *Vakfiyelerine göre XV. yüzyıl Bursa vakıfları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Baykal, K. (1982). *Bursa ve anıtları*, İstanbul.
- Bayrakal, S. (1998). *Edirne'deki tek kubbeli camiler*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Canatar, M. (2004). *İstanbul vakıfları tahrir defteri 1009 (1600) tarihli*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, İstanbul.
- Gökbilgin, M. T. (2007). *XV-XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa livası: vakıflar-mülkler-mukataalar*, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Karadoğan, U. C. (2012). "Osmanlı hanedanının aile yapısı ve güncel yaşamı", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 1(1).
- Kepecioğlu, K. (2010). *Bursa Kütüğü*, c. III-IV, Bursa.
- Kıvrım, İsmail (2017). *Osmanlı Döneminde Ayntâb'da Sâlihât-ı Nisvân (Hayır Sâhibi Kadınlar)*, Ankara.
- Korkmaz, Fatma (1997). *Selçuk hatun ve vakıfları*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.
- Kuruca, N. (1995). *XVI. Yüzyılda Kastamonu sancağı vakıf tahrir defteri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Öz, Tahsin (1997). *İstanbul camileri*, I(II), TTK, Ankara.
- Özer, M. (2007). *Edirne Selçuk hatun camisi*, Yöre Dergisi Yöresel Kitaplar Dizisi 2.
- Özkılınç, A., Coşkun, A., Karazeybek, M., Sivridağ, A., ve Yüzbaşıoğlu, M. (1995). 166

- Numaralı muhâsebe-i vilâyet-i Anadolu defteri (937/1530)*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Yayın No:27.
- Sakaoğlu, N. (2011). *Bu mülkün sultanları*, Oğlak Bilimsel Kitaplar, 3. Baskı, İstanbul.
- Tek, A. (2004). “Osmanlı tasavvuf tarihi kaynağı olarak Bursa vefeyânâmelerinden ricâl-i zeyniyye”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 13(2).
- Tevhid, A. (1330). “Selçuk hâtun sultan”, *TOEM*, Cüz: 15.
- Tosyavî-zâde, Rif’at Osman (1999). *Edirne evkaf-ı ilâmiyye tarihi*, (sadeleştiren: Ülkü (Ayan) Özsoy), Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler* (1983). C. III, Yenigün Matbaası, Ankara.
- Uluçay, M. Ç. (2011). *Padişahların kadınları ve kızları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1957). “Çelebi sultan mehmed’in kızı Selçuk hatun kiminle evlendi”, *Bellekten*, 21(82).
- Yakupoğlu, C. (2013). “Candaroğulları sarayında bir Osmanlı gelini: Selçuk hatun”, *Çankırı Araştırmaları*, 8(11).
- Yılmaz, S. (2000). *Candaroğulları beyliği vakıfları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek lisans Tezi), Ankara.

Ekler

Ek-1: Edirne'de Selçuk Hatun binti Mürsel Mescidi Vakfi (BOA, TD 1070: 177-178).

Mahalle-i Sevindik Fakih

Vakf-ı Mescid-i Selçuk Hatun der mahalle-i mezbûre. Ber müceb-i vakfiye el-vâkı'a fî evâsıt-ı Muharrem sene 864. Be imza-i Mevlâna Mehmed bin Ferâmîrz el-kâdı-yı be-Kostantiniye el-mahmiye. Mezkûr mescidi sabıka Yahya ve Hüsnü nam demürciler, sonra harâb olub, mesfûre hatûn tecdid eyleyüb ba'azı evkaf eylemiş.

Asl-ı vakf. Ber muceb-i vakfiye.

Hücerât, 8 bâb. Der mahalle-i Zincirlikuyu ma'a muhavvata ve kenâif mahduddur. Be mülk-i Mehmed ve be mülk-i Durmuş ve be-tarik-i 'âm, hâsıl fî sene: 520

Haliya hudud-ı vakf Bedreddin Kadı ve be mülk-i ... Bekir ve be-tarik-i 'âm.

Zemin-i maktu der ... der mahalle-i Mescid-i ... İlyas mahdud be-vakf-ı Hacı Nebi ve be-vakf-ı Ali Beg ve arz-ı Hasan Paşa, hâsıl ez mukatâ'a fî sene: 522

Hücerât 10 bâb ... ma'a dekâkin 10 bâb der taht-ı hücerât der mahalle-i Yenice mahdud be mülk-i İsa Beg ve be mülk-i Begce ve be mülk-i Eyne ve be mülk-i Sâdık ve be-tarik-i 'âm hâsıl: 1954

Dekâkin, 2 bâb, der suk-ı ..., hâsıl fî sene: 720

Hücerât-ı Monla Fakih 8 bâb, der nezd-i Camii Cedid mahdud be mülk-i vâkıfe-i mezbûre ve be mülk-i Hacı Bayram ve be mülk-i... ve be-tarik-i 'âm ve cihet-i kal'a. Hâsıl, fî sene: 554

Hâneha-i fevkâni ve tahtâni 2 bâb ve hücre ve muhavvata-i dekâkin ma'a ... ve ahûr ... vakfiye der mahalle-i Mescid-i Timurtaş Beg mahdud be-vakf ve vakf ve be-mülk-i Kassâb Ali ve tarik-i 'âm, hâsıl, fî sene: 380

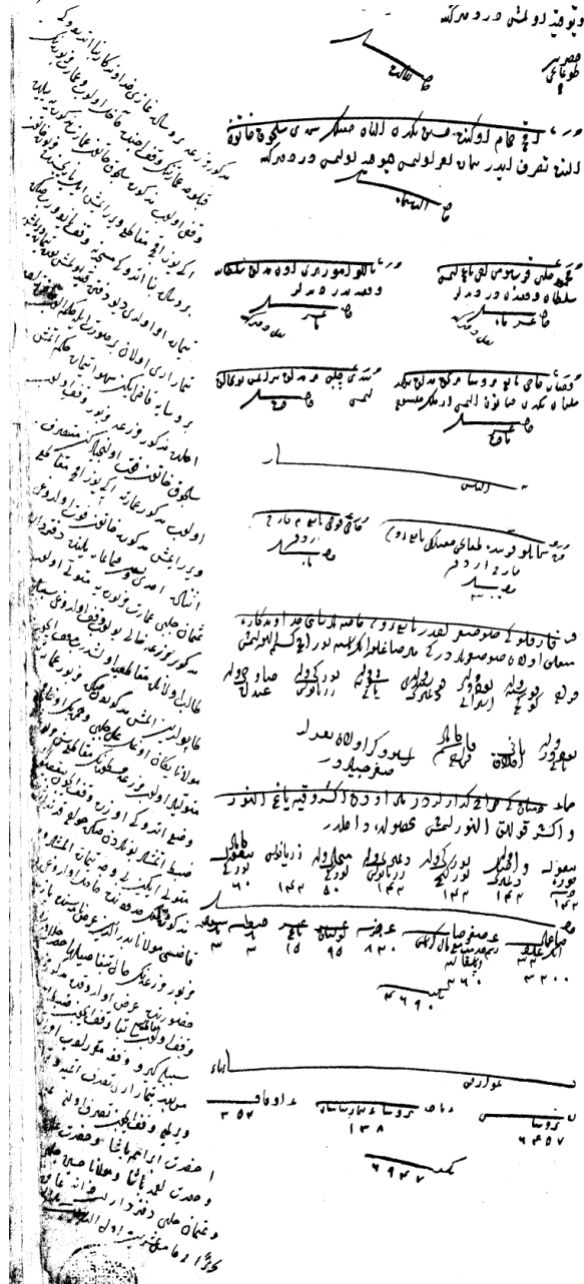

Ek-4: Bursa'da Ağca Hamam Mezrası önünde yer alan bir çiftliğin Selçuk Hatun tarafından satın alınıp vakfedilmesi (BOA, TD 23: 45).

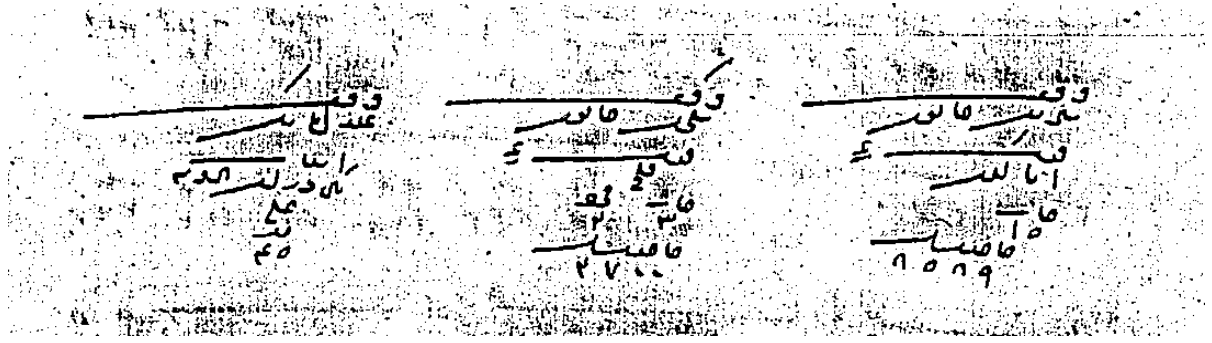

Mezra-i Ağca Hamam önünde Hüseyin Beg'den alınan çiftlik şimdi Selçuk Hatun elinde tasarruf ider. Timara emr olunmuş deyü kayd olunmuş der defter-i köhne.

Mezkûr mezra Bursa'da Gazi Hüdavendigar bina itdüğü kabluca imâretinin vakfî içinde dâhil olub ve 'imâret-i mezbûrenin vakfî olub, mezkûre Selçuk Hatun 'imâret-i mezkûreye yılda 200 akça mukâta'a virir imiş. İl yazıcısında mezbûre hâton Bursa'da bina itdüğü mescidine vakf yazdûrub, sonra timâra emr olundu deyû deftere kayd olmuş. Ba'de timâra virilmiş. Timâr eri olan bir sûret ile hükm alub Kâdîzâde Bursa'ya kadı iken sehven timâra hükm etmiş. Aslında mezkûr mezra-i mezbûr vakf olub, Selçuk Hatun fevt oluncaya değin mutasarrif olub, mezkûr 'imârete 200 akçe mukâta'a virir imiş. Mezkûre hâton fevt olduğu esnâda ihda ve tis'un miâ semaniye (891) yılında defterdâr Osman Çelebi 'imâret-i mezbûreye mütevellî olub, mezkûr mezra(yı) hâlî bulub vakf olduğu sebebiyle tâlib olanlara mukâta'a oluşturub vakf için tapuların almış. Mezkûrdan sonra mezbûr 'imârete Mevlâna Yegân Oğlu Ali Çelebi ve Hamza Beg evkâfa mütevelliler olub mezra-i mastûrenin mukâta'asın mezbûr vaz itdüğü üzere vakıf için ... zabt itmışler. Bunlardan sonra Hoca karındaşı mütevellî iken bî vech-i timâra almışlar. Mezkûre ... hududunda hâsıl olduğu kadısı Mevlâna Bedreddin arznâmesinde yaza(r). Mezbûr mezranın hal-i ... huzurunda arz olundukda mezkûr vakıf olub, mukâta'asın satıb vakf için zabt sebebiyle gerü vakfa mukarrer idüb min ba'd timâr eri tasarruf etmeye ve timâra virilmeye vakf için tasarruf oluna. Hz. İbrahim Paşa ve Hz. Ali ve Hz. Ahmed Paşa Mevlâna Hüseyin Çelebi ve Osman Çelebi Defterdârân-ı hizâne-i 'âmire tahriren fi ...

Vakf-ı Selçuk Hatun,

Karye-i Kılıç, hâne: 3, mücerred: 2, hâsıl: 2700